

Данюк А.О.

кандидат філологічних наук,
кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»,
викладач української мови та літератури
Дніпровський фаховий коледж
будівельно-монтажних технологій та архітектури

ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ЗІ СТИЛІСТИКИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті проаналізовано аспекти використання інтерактивних вправ зі стилістики, їхні функції у формуванні комунікативної компетентності студентів на заняттях із української мови, подано зразки стилістичних вправ та завдань, що сприяють підвищенню культури мовлення здобувачів освіти.

Ключові слова: стилістика, інтерактивні вправи, культура мовлення, комунікативна компетентність, лінгводидактика.

Daniuk A. Interactive exercises on style as an effective way of forming students communicative competence. The article analyzes aspects of the use of interactive exercises in stylistics, their functions in the formation of communicative competence of students in Ukrainian language classes, provides examples of stylistic exercises and tasks that contribute to improving the speech culture of students.

Key words: stylistics, interactive exercises, speech culture, communicative competence, linguistic didactics.

Одним із важливих складників освітнього процесу, інструментом досягнення навчально-розвивальної та виховної цілей уже тривалий час залишаються інтерактивні засоби навчання, оскільки дають змогу унаочнити теоретичний матеріал, стимулюють самостійну навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти, сприяють розвитку їхньої креативності та логічного мислення.

Нині основною метою навчання української мови у закладах фахової передвищої освіти (далі – ФПО) є формування у здобувачів

освіти комунікативної компетентності, тому проблема викладання стилістики та культури мовлення є сьогодні надзвичайно актуальною, що й зумовлює *мету* нашого дослідження – окреслити та систематизувати сучасні методики вивчення стилістики української мови, розглянути стилістично-інтерактивні вправи і завдання, які актуалізуватимуть знання про мовлення, забезпечуватимуть формування умінь і навичок із культури мовлення та сприятимуть підвищенню спроможності висловлювати свою думку.

Як зазначає Л. Масловська, «культура мовлення як складова загальної культури особистості є одним із найважливіших показників соціалізації особистості. Процес опанування мови та її культури пов'язаний зі здобуттям навичок правильно розмовляти й писати, точно висловлювати свою думку, активно використовувати мовні знання, грамотно застосовувати їх. Досконале володіння мовою стає важливим компонентом загальної культури особистості, сприяє грамотній підготовці фахівців у різних сферах, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою виявляє професійні обдарування особистості, сприяє самовираженню» [2, с. 29].

Ефективність формування національно-мовної особистості залежить від цілеспрямованого пошуку шляхів удосконалення організації мовно-літературної підготовки здобувачів освіти, свідомого проектування змісту навчання на основі оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, дидактичних методів, прийомів, форм і засобів. Для активного й продуктивного вивчення стилістики і культури мовлення у закладах ФПО доцільним є застосування різноманітних форм навчальної діяльності. Так, на заняттях із української мови все частіше використовуємо групову форму роботи, що значно розширює можливості співпраці студентів, активізує та розвиває мовленнєві здібності, формує позитивне ставлення до навчання, забезпечуючи його мотивацію. Так, важливу роль у викладанні стилістики і культури мовлення відіграє метод проєктів, що передбачає підготовку здобувачами освіти особистісно значущих проєктів на лінгвістичні, міжпредметні, соціокультурні теми, а отже, є дієвим чинником їхнього саморозвитку.

У своїй педагогічній діяльності особливу увагу приділяємо формуванню загально-навчальних умінь і навичок, найвищим рівнем розвитку яких є творчі вміння, що передбачають володіння стратегічними методами пізнання – моделювання, системно-структурний аналіз, прогнозування, асоціації, аналогія тощо. Відтак, вважаємо, що заняття зі стилістики мають ілюструвати багатство засобів мовної виразності, звучність, мелодійність, експресивність одиниць української мови та формувати вміння і навички щодо вживання мовних засобів у різних стилях мови.

Науковці (В. Мельничайко, М. Пентилюк, Т. Чижова та ін.) переконують у виокремленні двох груп стилістичних умінь і навичок:

- умінь і навички, пов'язані із засвоєнням стилістично забарвлених засобів мови;
- умінь і навички, спрямовані на оволодіння стилістично диференційованим зв'язним мовленням.

На основі цих критеріїв лінгводидакти диференціюють вправи зі стилістики на мовленнєві, мовленнєвомислительні й комунікативні (Л. Федоренко, М. Баранов, В. Капінос); умовно-мовленнєві й мовленнєві (Є. Пассов); фонетично-лінгвістичні, фонетично-мовленнєві, фонетично-комунікативні (З. Бакум).

Ми ж у своїй педагогічній практиці використовуємо класифікацію А. Попович, яка завдання і вправи зі стилістики диференціює за етапами стилістичної підготовки (супровідні й спеціальні), змістом програмового матеріалу (загальностилістичні й рівневостилістичні) та видами стилістичних умінь і навичок (стилістично-мовні, стилістично-мовленнєві, стилістично-комунікативні) [3, с. 294].

Стилістично-мовні вправи спрямовано на опис і визначення стилістично-забарвлених мовних засобів (фонем, морфем, лексем, словосполучень, синтаксичних конструкцій) та їхніх варіативних співвідношень. Такі вправи зорієнтовані на аналіз тексту певного функціонального стилю; віднаходження мовних засобів (фонетичних, лексичних, граматичних); визначання їхніх стилістичних функцій; характеристика за сферою вживання, добір синонімів, антонімів; аналіз тропів і фігур стилістичного синтаксису тощо. Наприклад:

Вправа 1.

Визначити стильове й стилістичне значення поданих слів. Три пари слів увести в речення й розтлумачити їхнє стилістичне вживання (за потреби використати тлумачний словник).

Анахорет – пустельник – відлюдник – самітник; візуально – наочно;
гладшати – товстішати; гладушник – чистотіл; іпотека – позика;
товпище – натовп; назворот – навпаки; скрипник – скрипаль; скраєчку
– скраю; товкмачити – тлумачити; розвір – провалля; сьогодні – нині;
оповз – зсув; посмачити – прикрасити.

Загальновизнаним є те, що «ефективність спостережень за мовними засобами значно підвищиться, якщо вони проводяться в аспекті мовленнєвої діяльності, тому що тільки в цьому разі проблема вибору мовного засобу перестане бути штучною, наповнюється практичним смислом, стає навчальною проблемною ситуацією» [1, с.76].

Стилістично-мовленнєві вправи навчають студентів послуговуватися мовними одиницями різних рівнів. Такі завдання спрямовані на перевірку рівня оволодіння базовими мовленнєвими поняттями; розуміння, інтерпретування тексту, сприйнятого на слух, або прочитаного; з'ясування семантично-естетичних і емоційно-експресивних відтінків мовних засобів у різних жанрах і видах усного і писемного мовлення тощо. Наприклад:

Вправа 2.

Поєднати пароніми з відповідними іменниками, пояснити свій вибір.

Настільний – настінний (теніс, лампа, книга, портрет, підручник, годинник, розпис, словник, записи, полиця);

Кваліфікаційний – кваліфікований (структура, екзамен, спеціаліст, комісія, розряд, консультація, інженер, завдання, випробування, порада);

Дощовий – дощовитий (літо, вода, день, місяць, краплини, струмок, хмари, потік, осінь, погода).

Стилістично-комунікативні вправи виробляють уміння послуговуватися мовними засобами залежно від ситуації спілкування (комунікації). Такі завдання навчають добирати вербальні та

невербальні засоби і способи оформлення думок, дотримуватися культури мовлення й норм мовленнєвого етикету, толерантного ставлення до висловлень інших, віднаходити переконливі аргументи для спілкування тощо. Відповідно до типів взаємодії учасників комунікації підвидами стилістично-комунікативних вправ є *стилістично-інформаційні, стилістично-інтерактивні й стилістично-перцептивні.*

Стилістично-інформаційні вправи спрямовані на сприйняття, передавання інформації та обмін думками із дотриманням норм української мови. Наприклад:

Вправа 3.

Виправте помилки у рекламних текстах.

Стилістично-інтерактивні вправи навчають різним типам взаємодії у процесі комунікації, вмінню використовувати мовні засоби, реалізовувати комунікативні дії й стратегію мовленнєвого впливу. Наприклад:

Завдання 1.

Розподілитися на пари й скласти діалог (на вибір):

- розмова батька і доньки (сина) про вибір майбутнього фаху;
- розмова двох одногрупників про методи підготовки до ЗНО;
- розмова двох подруг про майбутній літній відпочинок;
- розмова куратора і студента про враження від перегляду вистави (фільму).

Стилістично-перцептивними називають вправи, зорієнтовані на сприймання, розуміння комунікантами одне одного, встановлення взаєморозуміння на основі спостереження та взаємосприймання одне одного. Наприклад:

Завдання 2.

Уявіть ситуацію, що у вас і вашого одногрупника різні погляди на послуговування сучасними гаджетами під час занять із української мови. Складіть діалог і проаналізуйте вербальні і невербальні засоби комунікації один одного.

Завдання 3.

Проведіть спостереження за усним мовленням своїх одногрупників, друзів. Які помилки трапляються у їхньому мовленні? Створіть рубрику «Типові помилки в усному мовленні сучасних підлітків».

Отже, стилістичні вправи за видами стилістичних умінь і навичок вибудовують своєрідну ієрархію, у якій на першому рівні знаходяться стилістично-мовні вправи, на середньому – стилістично-мовленнєві, а на найвищому – стилістично-комунікативні. Лише поєднання цих різновидів вправ на заняттях зі стилістики української мови дозволить досягти високого рівня мовної компетентності здобувачів освіти, покращити їхній рівень знань та культуру мовлення.

Література

1. Кучерук О. Методи формування комунікативної компетентності в процесі дидактичного дискурсу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Житомир, 2010. № 53. С. 77–81.
2. Масловська Л. Розвиток мовної особистості та мовленнєвої культури здобувачів освіти на засадах культурно-мовних цінностей. *Українська мова і література в школі*. № 6. 2019. С. 28–34.
3. Попович А. Методика навчання стилістики майбутніх вчителів української мови і літератури в закладах вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2008. 376 с.